

Problematika egalității de gen – mizele creșterii vizibilității publice și a cotei de audiență*

Alina Hurubean

Introducere

O analiză a calității democrației românești presupune sondarea unor realități cotidiene mai profunde, referitoare la mentalul colectiv și la dinamica relațiilor interumane, context în care configurația relațiilor de gen, urmărită pe diferite paliere sociale, este considerată un indicator relevant al gradului de modernizare și de democratizare al unei societăți. Modelele culturale preponderent conservatoare în privința rolurilor și relațiilor de gen din societatea românească actuală, întreținute în principal de factorii și mecanismele de socializare, între care mass-media ocupă un loc central, precaritatea conștientizării și informării publicului larg cu privire la problematica de gen, insuficiența analizelor și diagnozelor, care să identifice interesele reale ale grupurilor-țintă în funcție de gen afectează negativ înțelegerea adecvată și asumarea filosofiei egalității de șanse și a parteneriatului de gen în majoritatea mediilor sociale și organizaționale românești. Proiectată pe acest fundal cultural și epistemic, integrarea perspectivei de gen în analizele teoretice asupra democrației și în strategiile de dezvoltare socială este imperios necesară pentru înțelegerea nuanțată a realităților românești și pentru fundamentarea proiectelor și politicilor publice, ca și pentru aprecierea calității și „sănătății” democrației, având în vedere că inegalitatea de gen este o barieră majoră în dezvoltarea umană și socială, precum și în procesul de modernizare al unei societăți.

Analiza dinamicii relațiilor de gen sub semnul egalității și al parteneriatului presupune, în primul rând, clarificarea și nuanțarea sensurilor conceptului de egalitate, care furnizează implicit presupuzițiile teoretice în formularea politicilor publice și în instituirea regimurilor bunăstării sociale. În acest orizont al discursului, este necesar să aflăm *ce fel de egalitate vrem să instituim în planul vieții sociale concrete? Care este egalitatea de facto pe care putem să o identificăm și să o consolidăm în societățile europene actuale?* Cu intenția de a echilibra discursul androcentric asupra democrației prin abordarea problematicii egalității de gen – prea puțin prezentă în analizele asupra democrației – pornim de la următoarele ipoteze de lucru, care vor fi dezvoltate pe

* Această lucrare a fost finanțată din contractul POSDRU/89/1.5/S/62259, proiect strategic „Științe socio-umane și politice aplicative. Program de pregătire postdoctorala și burse postdoctorale de cercetare în domeniul științelor socio-umane și politice”, cofinanțat din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

parcursul argumentării: a) ambiguitatea formulării și superficialitatea înțelegerii presuposițiilor teoretice cu privire la egalitatea de gen întrețin precaritatea fundamentării politicilor publice și a integrării acestui principiu în practicile sociale cotidiene din societatea românească sau, mai precis spus, felul în care conceptualizăm și operaționalizăm egalitatea de gen determină, într-o măsură importantă, reușita aplicării acesteia în politicile publice și în viața cotidiană; b) invocarea și înțelegerea inadecvată a raportului *diferență-egalitate de gen* legitimează formele concrete ale inegalității de gen construite social sau diferența inechitabilă (*gender gap*)¹; c) dezechilibrul relațiilor de gen în sfera publică și privată pune în discuție însăși legitimitatea democrației, avansându-se în acest sens ideea unui „deficit democratic”²; d) lipsa de informare și de programe specifice privind egalitatea și parteneriatul în relațiile de gen conduc la perpetuarea unei culturi misogin-patriarhale în instituții și în societate.

Aceste carențe, identificate atât în plan cognitiv/discursiv, cât și în planul complexității realității afectează echilibrarea relațiilor de gen în societatea românească actuală. Ele sunt bine conservate de mass-media prin promovarea stereotipurilor negative de gen și a unor tipare simpliste și comerciale de feminitate/masculinitate, care – ierarhizând și devalorizând rolurile de gen și atributele feminității, promovând preponderent „rețete de succes” facil și prea puține modele socio-profesionale alternative – se îndepărtează de realitatea și de diversitatea problemelor umane.

Egalitatea de gen – între stereotipuri, ambiguități conceptuale și noul limbaj de lemn

Debutând la mijlocul anilor '90, subiectul egalității de gen, cu suportul său civic, academic, legislativ și instituțional s-a impus treptat ca temă de analiză în debaterile teoretice și politice din România. Cu toate acestea, tema nu s-a bucurat de o reală vizibilitate publică și nici nu a produs efecte substanțiale în planul vieții concrete. Pe tot acest parcurs, atitudinile față de această problematică au pendulat între *ignorarea* subiectului (considerat un subiect exotic, de import, fără relevanță pentru mediul social românesc), *minimalizarea* (întotdeauna există alte priorități pe agenda publică) sau *respingerea* lui (fiind un subiect incomod, care inflamează spiritele și pune în discuție ordinea de gen existentă și stereotipurile de gen înrădăcinate în structurile mentalului colectiv) sau *invocarea formală* a egalității de gen, formulată în limbajul arid al documentelor strategice, al rapoartelor de țară sau al proiectelor cu finanțare externă. În diverse contexte discursive, ne-am obișnuit să vorbim despre nevoile și interesele unor grupuri socio-profesionale sau de vârstă sau despre problemele și interesele comunității, *ignorând dimensiunea de gen*, uitând că societatea nu este unisex și că există multiple diferențe între experiențele noastre de viață din perspectiva genului. Pretinsa atitudine neutră în raport cu genul și problematica egalității camuflează, în

¹ Enikő, Magyari-Vincze, *Diferența care contează. Diversitatea socio-culturală prin lentila antropologiei feministe*, Editura Fudației Desire, Cluj-Napoca, 2002, p. 25.

² Carole Pateman, „Féminisme et démocratie”, în Thanh-Huyen Ballmer-Cao, Véronique Mottier et Lea Sgier (ed.), *Genre et politique. Débats et perspectives*, Éditions Gallimard, Paris, 2000, p. 90.

fapt, *opacitatea și indiferența de gen (gender blind)* – poziții care simplifică și sărăcesc abordările teoretice și intervențiile practice, făcându-le ineficiente sub aspectul valorizării capitalului uman, al creșterii calității vieții și al dezvoltării sociale.

Ambiguitățile de limbaj și lipsa nuanțării sensurilor conceptului de egalitate de gen determină multe dintre *dificultățile concretizării și integrării acestui principiu în politicile publice și în realitatea cotidiană*. În cuprinsul documentelor oficiale și al textelor legislative adoptate în România cu privire la egalitatea de gen, analiștii din zona societății civile și din mediul academic au semnalat o serie de incoerențe și inexactități privind definirea conceptelor-cheie și a presupuzițiilor teoretice de bază, precum: insuficienta nuanțare, operaționalizare și adaptare a principiului la contextul românesc, caracterul general și abstract al formulărilor pe această temă, imprecizia definirii conceptelor; utilizarea excesivă a sintagmei *egalitate de șanse între femei și bărbați* în locul unor formule mai adecvate precum *egalitate de șanse pentru femei și bărbați sau echitate de gen*; limitele legilor-cadru, conținând mai ales principii generale; numărul redus al unor reglementări specifice; precaritatea expertizei de gen a personalului care se ocupă de implementarea legislației și a programelor egalității de gen; persistența accepțiunilor configurate la nivelul simțului comun; deficitul de informare și cultură democratică în mediile sociale românești cu privire la drepturile omului, respectul diferențelor, egalitatea de șanse și parteneriatul de gen³.

Cu toate că în documentele oficiale și în proiectele cu finanțare europeană se promovează ideea egalității de gen și a compatibilității acesteia cu afirmarea autonomiei și libertății individuale, la nivelul mentalului colectiv și al practicilor cotidiene se operează cu sensuri înguste și distorsionate ale sintagmei egalității de gen, formulată fie în *noul limbaj de lemn*, abstract și specializat, accesibil doar unor „inițiați” fie, abordările rămân la nivelul simțului comun, suprasaturat de stereotipuri și prejudecăți. Astfel, în loc de sensul definitoriu al acestei sintagme, care trimite la *șanse egale în competiții/opportunități egale* se utilizează sensuri incomplete și/sau vagi precum: *egalitarism; eradicarea diferențelor; tratament nediferențiat; victimizare; discriminare pozitivă; egalitate în drepturi* ș.a.

Barometrele de opinie publică⁴ și studiile de gen⁵ cu referire la contextul românesc indică perpetuarea *stereotipurilor negative de gen*⁶, imprecizia sensurilor egalității de gen cu care se operează în diferite medii sociale, precum și curențe de informare pe această temă a actorilor sociali și a categoriilor profesionale (jurnaliști, educatori, funcționari publici, formatori de opinie, activiști din zona societății civile,

³ Mihai Albu, Cristina Mocanu, „Egalitatea de șanse în România. De la teorie la practică”, în Oana Băluță (editoare), *Gen și putere. Partea leului în politica românească*, Polirom, Iași, 2006, pp. 120-9.

⁴ Barometrul de Gen, 2000; Barometrul privind discriminarea în România, 2004; Barometrul de opinie publică, 2005; Raportul – *Evaluarea capacității administrației centrale și locale de a include dimensiunea de gen în politicile publice*, PNUD, 2005.

⁵ Daniela Roventă-Frumușani, „Identitatea feminină și discursul mediatic în România postcomunistă”, în Adina Brădeanu, Otilia Dragomir (coord.); Daniela Roventă-Frumușani; Romina, Surugiu: *Femei, cuvinte și imagini. Perspective feministe*, Editura Polirom, Iași, 2002, pp. 47-67.

⁶ Maria Nicoleta Turliuc, „Statutul social al femeii și teama ei de succes” în Cătălin Turliuc și Maria Nicoleta Turliuc (editori), *Condiția femeii în societatea modernă*, Editura Performantica, Iași, 2004, pp. 118-123.

politicieni, factori de decizie), care au un rol important în formarea opiniei publice, în schimbarea mentalităților, a sistemelor de valori și a strategiilor de acțiune. Un rol semnificativ în perpetuarea stereotipurilor conservatoare de gen deține mass-media (așa cum se poate constata din observațiile directe și din studiile efectuate în acest sens)⁵, contribuind la receptarea problematicii de gen și a imaginii feminității/masculinității, de către publicul larg, într-un orizont confuz, superficial și adesea ostil/agresiv (în principal când este vorba despre tipurile de feminitate mediatizate), delimitat de precaritatea informării, neglijarea sau relativizarea problemelor referitoare la relațiile de gen, critica și respingerea lor necondiționată. Aceste atitudini de respingere și minimalizare a importanței problematicii de gen în raport cu prioritățile sociale și politice ale momentului fac dificilă și amână, într-un orizont incert, *structurarea unei agende publice* coerente pe această temă, ignorând faptul că inegalitatea de gen este o barieră majoră în dezvoltarea umană, în modernizarea și democratizarea unei societăți, având importante costuri sociale.

În raport cu aceste aspecte criticabile, care indică deficitul de democrație în societatea românească actuală, specialiștii indică existența unor soluții alternative⁶ (unele dintre acestea aflate în diferite stadii de aplicare), centrate pe următoarele direcții de intervenție: identificarea nevoilor și intereselor reale ale grupului-țintă care intră în atenția unor politici publice (prin studii de diagnoză; analiza problemelor; studii de fundamentare a programelor/politicilor); structurarea unei agende publice pe problematica de gen, recunoașterea acesteia ca problematică de interes social și politic, care contribuie la creșterea calității vieții și menținerea sănătății unei democrații; sporirea vizibilității publice a temei egalității de gen prin mass-media; formularea adecvată, documentată și nuanțată a problematicii egalității de gen și includerea acesteia ca prioritate pe agenda politică (nu numai în campania electorală), în paralel cu acțiuni focalizate pe dezvoltarea expertizei de gen și susținerea conștientizării, informării și educației cu privire la recunoașterea diferențelor de gen, promovarea egalității și a parteneriatului de gen la nivelul publicului larg (ca și componente importante ale educației pentru viața privată și ale educației civice, pentru democrație) și la nivelul unor publicuri specializate (funcționari publici, jurnaliști, educatori, formatori de opinie).

Diferențele și egalitatea de gen – o falsă incompatibilitate

Ideea egalității între femei și bărbați a cunoscut o serie de redefiniri din secolul al XIX-lea și până în prezent, datorate în bună parte și plasării acesteia în corelație cu alte concepte fundamentale: libertate, diferență, echitate, inegalitate. Corelația *diferență-egalitate de gen* ne reține atenția pentru că oferă noi clarificări teoretice și posibilități de operaționalizare conceptuală. Când vorbim despre diferențe de gen ne

⁵ *Monitorizarea stereotipurilor de gen în mass-media din Romania – cercetare efectuată în cadrul proiectului An Integrated Approach to Gender Balanced Political Empowerment and Participation, 2005, www.anasaf.ro, accesat 20.12.2010.*

⁶ Oana Băluță, „Gen și interese politice. La intersecția dintre teorie, cercetare și viață cotidiană”, în Oana Băluță, Alina Dragolea și Alice Iancu, *Gen și interese politice. Teorii și practici*, Polirom, Iași, 2007, p. 70.

referim atât la diferențele naturale sau biologice, cât și la „diferențele sociale, economice și culturale dintre bărbați și femei, pentru a (...) pune accent pe mecanismele sociale complexe prin care anumite diferențe dintre femei și bărbați se transformă în inegalități”⁷. Felul în care abordăm și înțelegem problema diferențelor de gen ne poate conduce la sensuri și nuanțe distincte ale egalității de gen.

Astfel, putem delimita trei opțiuni majore⁸: a) *modelul diferențialist* accentuează diferențele de gen și insistă pe segregarea celor două genuri, abordare ce poate fi identificată în tipul de *socializare diferențiată* („lumea în roz” și „lumea în bleu”). Această perspectivă susține predeterminarea și delimitarea strictă/rigidă a rolurilor de gen, ierarhizarea genurilor, valorizarea diferită și inegală („dublul standard”) a caracteristicilor de gen, prezentarea bipolară a rolurilor și trăsăturilor masculinității/feminității, pe coordonatele: *activ-pasiv; putere-slăbiciune; rațional-emoțional; public-privat; autonomie-dependență; cultură-natură*. În acest orizont analitic, diferența de gen este văzută ca deficiență, iar egalitatea de gen este ignorată pentru motivul că devine obstacol în afirmarea diferențelor specifice; b) *modelul universalist* este poziția opusă modelului diferențialist și promovează *minimalizarea și/sau ștergerea diferențelor de gen*, pledând pentru tipul uman unisex; îl putem identifica în procesul de *socializare nediferențiată*, caz în care minimalizarea și ignorarea diferențelor de gen se face în favoarea afirmării egalității de gen utilizată, de fapt, cu sensul de *egalitarism*, dar având în subsidiar modelul masculin drept normă de referință. Politicile egalității de gen din perioada comunistă au la bază această presupuziție. Ca opțiune epistemologică, de factură raționalistă, pentru care obiectul și subiectul cunoașterii sunt entități asexuate, iar știința operează doar cu adevăruri universal valabile, ignorând genul ca variabilă/categorie de analiză, modelul universalist generează atitudini de indiferență și opacitate (*gender blind*) față de complexitatea și diversitatea realității socio-umane; c) *modelul parteneriatului de gen și al coeziunii sociale* se bazează pe respectarea diferențelor de gen, evitarea ierarhizării și segregării genurilor, presupune cunoașterea, înțelegerea și valorizarea egală a trăsăturilor/rolurilor de gen, aspecte care fundamentează *socializarea echilibrată* (modelul androgin) și oferă oportunități și șanse egale de dezvoltare ambelor genuri. Acest model promovează flexibilitatea rolurilor de gen, respectul față de capacitățile, nevoile și aspirațiile diferite ale persoanelor, indiferent de gen, afirmarea egală a acestora. De asemenea, susține acceptarea diversității socio-culturale, a identităților și diferențelor multiple, promovarea și realizarea parteneriatului de gen în viața publică și privată, valori și practici specifice unei societăți democratice mature. Plecând de la recunoașterea și respectarea diferențelor de gen, această abordare face posibilă instituirea egalității în și prin diferență.

Cercetările din domeniul neuropsihologiei arată că între femei și bărbați nu există diferențe semnificative în privința potențialului mental și emoțional, astfel încât acestea să permită ierarhizarea genurilor⁹. Cu toate că diferențele dintre genuri nu sunt

⁷ Laura Grünberg, „Gen și societate”, în Lazăr Vlăsceanu (coord.), *Sociologie*, Polirom, Iași, 2010, p. 208.

⁸ Această analiză conceptuală a fost prezentată, într-o primă formă, în Alina Hurubean, „Egalitatea de șanse în relațiile de gen – exigențe europene și realități românești”, *Anuarul Universității „Petre Andrei” din Iași*, Institutul European, Iași, 2008, pp. 105-7.

⁹ Maria Nicoleta Turliuc, *Psihologia cuplului și a familiei*, Editura Performantica, Iași, 2004, pp. 67-89.

chiar atât de mari, pe cum se crede la nivelul cunoașterii comune, prin adoptarea anumitor modele de socializare, de tip tradițional-patriarhal, se accentuează artificial aceste diferențe care devin, astfel, *inegalități construite social*, limitând dezvoltarea potențialului uman al celor două genuri și generând consecințe nedorite în planul vieții personale și sociale.

Primele două opțiuni prezentate mai sus, deși opuse, au în comun presupuziția că egalitatea și diferența de gen se află în opoziție ireconciliabilă. Această abordare dihotomică produce blocaje și capcane la nivel epistemic și acțional, pentru că opusul egalității nu este diferența, ci inegalitatea, iar *acceptiunea politică a egalității* presupune tocmai *(re)cunoașterea și acceptarea diferențelor*¹⁰. Acesta este fundamentul conceptual și teoretic adecvat pe care se pot concepe strategii eficiente de realizare a egalității de gen într-o societate democratică. Egalitatea de gen presupune adesea *tratatamentul diferențiat*, care ia în considerare diferențele de gen în privința experienței de viață, a condițiilor sociale de dezvoltare, a nevoilor și intereselor specifice. Astfel, egalitatea devine posibilă și se realizează în și prin respectul față de diferențele de gen.

Se poate pune întrebarea *pentru care dintre aceste abordări optează analiștii și decidenții, respectiv mass-media în mod explicit și asumat sau implicit și fără spirit critic? Care sunt consecințele acestor opțiuni în planul cunoașterii și al acțiunii sociale sau cum se transformă diferențele de gen în inegalități de gen și devin diferențe inechitabile (gender gap)? Ce sunt, de fapt, diferențele inechitabile? Precaritatea înțelegerii și operaționalizării raportului diferență de gen – egalitate de gen generează forme multiple de excluziune socială înțelese ca inegalități de gen construite social. Inegalitatea de gen construită social este sinonimă cu menținerea unor tipare sociale care restricționează alegerile, oportunitățile de dezvoltare și participare a femeilor și a bărbaților la viața socială și profesională¹¹. Inegalitățile de gen sunt astfel perpetuate și conservate prin structurile instituționale și configurațiile mentale de tip patriarhal, care probează o înțelegere superficială a dinamicii raportului egalitate-diferență de gen și fac dificilă aplicarea reală a abordării integratoare a egalității de gen (*gender mainstreaming*) în politicile publice și în practicile vieții cotidiene.*

Inegalitățile de gen construite social sunt legitimate de primele două abordări ale diferențelor de gen menționate anterior. Mecanismele prin care diferențele de gen sunt convertite în *diferențe inechitabile* – diferența văzută ca inferioritate și, drept consecință, transformată în inegalitate socială pot fi de natură structurală și culturală¹²: sistemul de credințe, valori, practici care instituie/mențin relații de gen ca relații de putere, relații dezzechilibrate, asimetrice; existența stereotipurilor sexiste în societate, având ca efect fenomenul „plafonului de sticlă” (*glass ceiling*) și al marginalizării sociale; devalorizarea sau ignorarea experiențelor feminine sau femeiești (*gender blind*); socializarea diferențiată a fetelor și băieților, transmiterea unor modele rigide și

¹⁰ Enikő, Magyari-Vincze, „Regimurile de gen și cetățenia femeilor”, în Ghizela, Cosma; Enikő, Magyari-Vincze; Ovidiu, Pecican (editori), *Prezențe feminine. Studii despre femei în România*, Editura Fudației DESIRE, Cluj-Napoca, 2002, pp. 77-105.

¹¹ Ina Curic, Lorena Văețiși, *Inegalitatea de gen: violența invizibilă*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2005, p. 53.

¹² Mihaela Miroiu, „Despre politica «ultimei inegalități»”, în Vladimir Pasti, *Ultima inegalitate. Relațiile de gen în România*, Polirom, Iași, 2003, pp. 14-6.

inactuale de performare a rolurilor de gen; factorii de socializare (familia, școala, mass-media, biserica) transmit mesaje misogin-patriarhale și roluri predestinate/inflexibile pentru femei și bărbați; existența unor scheme rigide de definire a masculinității și feminității; modelele tradiționale se dovedesc a fi inadecvate și inechitabile, iar noile modele de sex-rol, de tip partenerial nu sunt încă asimilate și acceptate; lipsa parteneriatului în sfera publică și privată; preponderența politicilor publice de protecție și supraviețuire, în detrimentul celor de emancipare (*empowerment*) și dezvoltare.

Ce este și ce nu este egalitatea de gen? Premisele structurării unei agende publice autentice

Conștientizarea dificultăților de operaționalizare a principiului egalității de gen și identificarea factorilor care generează și întrețin aceste dificultăți (dintre care menționez: complexitatea dinamicii relațiilor de gen; multidimensionalitatea concepțelor utilizate; prezența clișeelelor și a stereotipurilor în privința abordării problematicii egalității de gen; insuficiența sau lipsa expertizei de specialitate pe traseul elaborării și aplicării politicilor publice) constituie premisele necesare, nu însă și suficiente, ale unui demers sistematic și susținut de structurare a unei agende publice pe această temă și de concretizare a egalității de gen în viața cotidiană. Eforturile de analiză și clarificare conceptuală/teoretică sunt legitime prin raportare la dezideratul formulării problematicii egalității de gen în manieră adecvată și contextualizată, care să evite, pe de o parte, clișeele și tabuizarea subiectului, pe de altă parte, exagerările și derapajele, atât în planul dezbaterilor de idei, cât și în zona intervențiilor social-politice.

Este important să înțelegem că egalitatea de gen nu înseamnă egalitarism sau nivelare și uniformizare a nevoilor și intereselor de gen; nu se reduce la formula „egalitate între femei și bărbați”, în sensul egalității și egalizării femeilor cu bărbații (sistem în care masculinitatea reprezintă norma, iar feminitatea este negativul masculinului, respectiv non-A)¹³. Egalitatea de gen nu se reduce la aspecte cantitative, în sensul egalizării unor indicatori precum numărul femeilor în structurile de conducere sau în anumite domenii de activitate și nu înseamnă doar măsuri specifice focalizate pe femei ca și grup-țintă.

La nivelul *opinii publice* din România, conceptul egalității de șanse între femei și bărbați se confruntă cu cel puțin două *clіșee majore*. Pe de o parte, asistăm la delegitimarea ideii de egalitate între femei și bărbați din cauza contaminării acesteia cu accepțiunea utilizată în timpul comunismului, iar pe de altă parte sesizăm acceptarea impunerii legislației oportunității egale ca parte a politicii de integrare a României în UE. Ambele opțiuni generează reacții superficiale prinse în capcana celor două extreme, și anume: *respingerea* sau *acceptarea* necondiționată¹⁴, ambele atitudini fiind neproductive.

¹³ Ovidiu Anemțoaicei, „Minoritarul discurs al egalității de gen și invizibili bărbați. Minorități, instituționalizări și metadiscursuri aferente”, *Sfera Politicii*, 138, 2009, p. 77.

¹⁴ *Cartea neagră a egalității de șanse între femei și bărbați*, Centrul Parteneriat pentru Egalitate București, 2006.

Egalitatea de gen presupune o regândire a relațiilor de gen pentru găsirea unor *alternative de tip partenerial* în raport cu patriarhatul sau matriarhatul de gen; presupune o *echilibrare a relațiilor de gen*, în sensul depășirii paradigmei relațiilor de gen ca relații de putere. Egalitatea de gen presupune *valorizarea egală* a rolurilor, a muncilor, a atributelor feminine și masculine, respectul diferențelor și acceptarea diversității, în sensul compatibilizării egalității și diferențelor de gen (egalitate în și prin diferență). Egalitatea de gen reală și funcțională se bazează pe o echivalență de tipul $A=B$, diferită de logica prezentă în cadrul relației $A= \text{non-}A$, care servește, din păcate, ca presupuziție de bază pentru multe dintre abordările teoretice și politice actuale¹⁵ din mediile românești. Egalitatea de gen înseamnă crearea oportunităților de dezvoltare pentru femei și bărbați, capacitarea ambelor genuri, promovarea parteneriatului în relațiile de gen în sfera publică și în sfera privată. Clarificările conceptuale indică posibile răspunsuri și la aspectul mai delicat al problemei egalității de gen, referitor la *cum* se poate realiza acest deziderat.

Egalitatea de gen poate dobândi sens și aplicabilitate prin abordarea integratoare a egalității de gen (*gender mainstreaming*), care presupune schimbări structurale la nivelul practicilor sociale și a mentalului colectiv, implicând ambele genuri în realizarea egalității *de facto*. Abordarea integratoare a egalității de gen este o strategie transversală, acceptată la nivel internațional din 1995 (Beijing - *A patra Conferință Mondială privind Condiția Femeilor*) și are în atenție nevoile, interesele și experiențele femeilor și bărbaților în planificarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea politicilor și programelor în toate sferile sociale, politice și economice, astfel încât ambele genuri să obțină în mod egal beneficii, iar inegalitățile/asimetriile de gen să fie atenuate. Abordarea integratoare diferă de abordările anterioare ale egalității de șanse, centrate pe măsuri specifice în favoarea femeilor, dar este complementară acestora, dovadă în acest sens fiind *Strategia duală a abordării egalității de gen (Twin Track Strategy)*, adoptată ca politică oficială a Uniunii Europene¹⁶.

Pe plan european, până la această dată, s-au succedat mai multe „generații de politici” având la bază principiul egalității de gen: politici pentru drepturi egale, politici pentru egalitatea de șanse și de tratament și politici de tip *gender mainstreaming*¹⁷. Față de abordările anterioare, *gender mainstreaming* sau *abordarea integratoare a egalității de șanse între femei și bărbați* presupune integrarea perspectivei de gen în toate politicile, programele, activitățile administrative și decizionale în scopul echilibrării relațiilor dintre bărbați și femei în toate domeniile. *Abordarea integratoare* este deopotrivă un proces politic și unul tehnic ce intervine atât pe segmentul elaborării politicilor publice, cât și al aplicării și evaluării acestora, cu scopul de a produce schimbări structurale.

¹⁵ Anemțoaicei, „Minoritarul discurs”, 77.

¹⁶ Nadja Dolata (Managing editor), *Gender Mainstreaming in Practice: A Toolkit*, United Nations Development Programme, ediția a III-a, Bratislava, 2007, p. 72.

¹⁷ Monica Munteanu, „Dinamica formulării politicilor publice de gen în contextul integrării europene”, în volumul *Politici publice și administrație publică*, BONDAR, Florin (coord.), Editura Polirom, Iași, 2007.

Concluzii

Persistența reprezentărilor asimetrice de gen, a stereotipurilor devalorizatoare și a atitudinilor rezistente la schimbare în privința dinamicii relațiilor de gen produc multiple efecte disfuncționale în planul vieții publice și private, afectând coeziunea socială și calitatea democrației. Asistăm la o erodare a solidarității umane, a respectului față de *celălalt* diferit de noi, la mediatizarea excesivă a negativului, la exacerbarea formelor de individualism rapace și întreținerea sentimentului de „război al sexelor”. Toate acestea echivalează cu insuficienta valorizare a potențialului uman existent, dominanța paradigmei patriarhale în relațiile de gen în detrimentul paradigmei partenoriale, tolerarea atitudinilor și comportamentelor discriminatorii, conservarea imaginilor și alegerilor stereotipe ale filierelor de educație, de formare și de orientare profesională.

Încercând o reconstituire a traseului *egalității de gen*, de la deziderat la realitate, identificăm multiple incoerențe și inadvertențe, inevitabile de altfel pentru orice proiect ambițios de schimbare socială, care are în obiectiv complexitatea valorilor și a dinamicii relațiilor sociale. În același timp, conștientizând faptul că prin *educație* (în cazul de față, *educația pentru parteneriatul de gen*, privită în sensul de componentă a educației civice și a educației pentru o societate democratică) și *politici publice* (politici cu public și pentru public) putem produce schimbări profunde și de durată, deopotrivă, în planul mentalităților, al valorilor, al comportamentelor și practicilor sociale, nu ne rămâne decât să realizăm, ca simpli cetățeni sau decidenți politici, conexiunile adecvate și atât de necesare între cele două niveluri ale schimbării/modernizării, micro- și macro-social, individual și comunitar. Dacă mass-media nu au abandonat într-un total rolul formativ-educativ, putem spera că aceste schimbări vor fi posibile.

Bibliografie:

- Anemțoaicei, Ovidiu, „Minoritarul discurs al egalității de gen și invizibilității bărbați. Minorități, instituționalizări și metadiscursuri aferente”, în *Sfera Politicii*, 138, 2009.
- Ballmer-Cao, T.H. (ed.), *Genre et politique. Débats et perspectives*, Éditions Gallimard, Paris, 2000.
- Băluță, Oana (ed.), *Gen și putere. Partea leului în politica românească*, Editura Polirom, Iași, 2006.
- Băluță, Oana, Dragolea, Alina, Iancu, Alice, *Gen și interese politice. Teorii și practici*, Editura Polirom, Iași, 2007.
- Curic, Irina, Văețiși, Lorena, *Inegalitatea de gen: violența invizibilă*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2005.
- Dolata, Nadja (Managing ed.), *Gender Mainstreaming in Practice: A Toolkit*, United Nations Development Programme, ediția a III-a, Bratislava, 2007.
- Grunberg, Laura, „Gen și societate”, în Lazăr Vlăsceanu (coord.), *Sociologie*, Polirom, Iași, 2010.

- Hurubean, Alina, „Egalitatea de șanse în relațiile de gen – exigențe europene și realități românești”, *Anuarul Universității „Petre Andrei” din Iași*, Editura Institutul European, Iași, 2008.
- Magyari-Vincze, Enikő, „Regimurile de gen și cetățenia femeilor”, în Cosma, Ghizela, Magyari-Vincze, Enikő, Pecican, Ovidiu (editori), *Prezențe feminine. Studii despre femeii în România*, Editura Fudației Desire, Cluj-Napoca, 2002.
- Magyari-Vincze, Enikő, *Diferența care contează. Diversitatea socio-culturală prin lentila antropologiei feministe*, Editura Fudației Desire, Cluj-Napoca, 2002.
- Miroiu, Mihaela, *Drumul către autonomie. Teorii politice feministe*, Editura Polirom, Iași, 2004.
- Munteanu, Monica, „Dinamica formulării politicilor publice de gen în contextul integrării europene”, în volumul *Politici publice și administrație publică*, Bondar, Florin (coord.), Editura Polirom, Iași, 2007.
- Pasti, Vladimir, *Ultima inegalitate. Relațiile de gen în România*, Editura Polirom, Iași, 2003.
- Rovența-frumușani, Daniela, „Identitatea feminină și discursul mediatic în România postcomunistă”, în Brădeanu, Adina, Dragomir, Otilia (coord.), Rovența-Frumușani, Daniela, Surugiu, Romina: *Femei, cuvinte și imagini. Perspective feministe*, Editura Polirom, Iași, 2002.
- Turliuc, Maria Nicoleta, *Psihologia cuplului și a familiei*, Editura Performantica, Iași, 2004.
- Turliuc, Maria Nicoleta, „Statutul social al femeii și teama ei de succes”, în Cătălin Turliuc și Maria Nicoleta Turliuc (ed.), *Condiția femeii în societatea modernă*, Editura Performantica, Iași, 2004.
- Revista de studii feministe AnAlize*, revistă editată de Societatea de Analize Feministe AnA, București, 2000-2002.
- Managementul diferențelor*, Centrul Parteneriat pentru Egalitate (CPE), 2006.
- Barometrul de Gen*, 2000, Fundația pentru o Societate Deschisă; sondaj realizat de institutul The Gallup Organization Romania.
- Barometrul privind discriminarea în România*, Metro Media Transilvania, 2004.
- Barometrul de opinie publică*, <http://www.osf.ro/bop/2005/noiembrie/05>.
- ****Egalitatea de șanse pentru femei și bărbați – valoare europeană*, CPE, 2005.
- ****Gender mainstreaming – metode și instrumente. Ghid practic pentru abordarea integratoare a egalității de gen*, Centrul Parteneriat pentru Egalitate, 2004.
- Raportul *Evaluarea capacității administrației centrale și locale de a include dimensiunea de gen în politicile publice*, PNUD, 2005, manager de proiect – dr. Liliana Popescu.
- Cartea neagră a egalității de șanse între femei și bărbați*, Centrul Parteneriat pentru Egalitate, București, 2006.